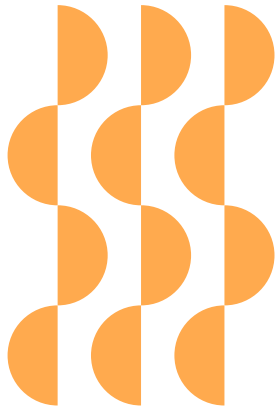

ENTRE BARRAQUES I AIGUA

**MÀSTER UNIVERSITARI EN PROFESSORAT
D'EDUCACIÓ SECUNDÀRIA**
Innovació Docent i Iniciació a la Investigació
en Educació Lingüística i Literària (IDIIE)

Autors:

Mª José Reverter, Emma Calero, Cyan Rodríguez

Disseny: alex@bertomeusolaz.com

ÍNDIX

1. QÜESTIONS PRÈVIES	pàg. 3
1.1. Justificació	pàg. 3
1.2. Públic	pàg. 4
1.3. Continguts	pàg. 5
1.4. Objectius	pàg. 6
1.5. Competències	pàg. 7
1.6. Dates de realització i durada prevista	pàg. 8
1.7. Realització de textos literaris a partir dels quals es fa la proposta	pàg. 9
2. ASPECTES CONCRETS: LLOCS LITERARIS I PARTICIPANTS	pàg. 10
2.1. Llocs literaris que es visitaran	pàg. 10
2.2. Participants en la ruta	pàg. 10
3. MARC METODOLÒGIC	pàg. 11
3.1. Activitats	pàg. 11
3.2. Orientacions metodològiques	pàg. 18
4. AVALUACIÓ	pàg. 23
5. REFLEXIÓ FINAL	pàg. 24
6. RELACIÓ D'ANNEXOS	pàg. 27
6.1. Fragments de La Barraca	pàg. 27
6.2. Fragments de Contes valencians	pàg. 29
6.3. Fragments de Contes valencians 2: Contes de la condemnada	pàg. 33
6.4. Fragments Canyes i fang	pàg. 36
6.5. Fragments d'un document del CVC referent al sarcòfag de Benlliure	pàg.38
6.6. Poemes de Teodor Llorente	pàg. 39

RUTA LITERÀRIA

1. QÜESTIONS PRÈVIES

1.1. Justificació

La primera consideració que ens porta a treballar amb la figura de l'escriptor burjassoter és el desconeixement que pateix, no només al territori espanyol en general, sinó a la seua pròpia terra. Va ser un home de món, de política social, un productiu home de lletres. I, això, poques persones ho recorden hui en dia. És una injustícia historioliterària que caldria solucionar d'alguna manera, perquè en contra d'allò que molts pensàvem, Blasco Ibáñez és una figura ben interessant.

«Jo he sigut agitador polític, he passat una part de la meua joventut en la presó (unes trenta vegades); he sigut presidiari, m'han ferit mortalment en duels feroços, conec totes les privacions físiques que un home pot patir [...], he sigut diputat fins que em vaig cansar de ser-ho (set vegades); he sigut amic íntim de caps d'Estat; vaig conèixer personalment el vell sultà de Turquia; he habitat palaus; durant uns anys de la meua vida he sigut home de negocis i manejat milions: a Amèrica he fundat pobles...» (Blasco Ibáñez, *Carta a Julio Cejador y Frauca*, 1918).

Potser és l'arrogància allò que l'ha mantingut exclòs en tots els àmbits, pels uns i pels altres o, tal vegada, el fet de ser adinerat i fer una política social. Però, també, potser és l'hora de divulgar la seua obra.

No només a causa de la recent edició en valencià d'algunes fites de la seua obra, sinó perquè 2017 és la data de la commemoració dels 150 anys del seu naixement, que deuria valdre també per fer ressorgir la seua figura en un context al qual no hi era i no hi havia sigut mai: part de l'assignatura Valencià: Llengua i Literatura. Si el volguérem, ara, Blasco és nostre.

Les obres seleccionades són, d'una banda, alguns dels contes valencians de Blasco, extrets de dos volums: *Contes valencians* i *Contes de la condemnada*, ambdós publicats per Llibres de l'Encobert; d'altra banda, se seleccionaran fragments de *La Barraca*, *Canyes i fang*, entre d'altres. N'aprofitarem les ubicacions de València i El Palmar.

En resum, escollim aquest tema per diversos motius. En primer lloc, perquè enguany és el 150 aniversari del naixement de l'autor i això ens dona un gran ventall de fons d'informació aquest any.

En segon lloc, és rellevant tindre present també que és un autor les obres del qual tenen molta proximitat geogràfica. Els paisatges més concorreguts són la mar, l'horta i els pobles de València. És a dir, es centra en paisatges relacionats amb el mar i les barraques, que seran dos dels eixos d'aquesta proposta. Aquest any, a més, és un any en el qual s'està traduint al valencià l'obra de Blasco. D'aquesta manera, les obres de l'autor es tracten d'introduir en la literatura valenciana.

Finalment, cal tindre en compte que la major part de fragments que utilitzarem en aquest treball els extraurem de contes, atés que, per la seua brevetat, són més fàcils de tractar amb alumnes joves de quart d'ESO. Així, aquest format es pot adaptar més fàcilment a diverses edats.

De la mateixa forma, les temàtiques utilitzades, més enllà de la localització geogràfica, també poden resultar properes a l'alumnat si tenim en compte que solen versar sobre conflictes de persones de classes marginals i embrutides per la supervivència, moltes de les quals acaben en enfrontaments i odis familiars, baralles entre camperols amb terres veïnes i similars.

Però, hi ha altres personatges més indefensos i desemparats –també atractius– com dones abandonades a la fortuna, xiquets o joves massa innocents per comprendre la dura realitat i tot tipus de caràcters en drames socials i relats propers al *thriller*, amb tensió, persecució o mort, d'un estil narratiu quasi hollywoodià. I, si atenem a qüestions d'interés per la lectura, creem que resulten bons temes, estèticament parlant, per enganxar alguns lectors a través d'un llenguatge proper.

1.2. Públic

La nostra seqüència didàctica va dirigida a alumnes de segon cicle d'ESO, més concretament, aprenents de 4t d'ESO de l'IES Cabanyal. Per tal de realitzar la ruta literària, intervindrem dins l'assignatura Valencià: Llengua i Literatura. Per poder realitzar la ruta, hauríem d'assistir a les classes d'aquests alumnes prèviament a la realització d'aquesta per tal d'apropar l'alumnat als fragments que tractarem. A més, caldria contextualitzar històricament l'autor i les seues obres de manera que els aprenents entenguen amb més facilitat allò que han de llegir.

Cal esmentar que una vegada implementada la seqüència didàctica amb alumnes de 4t d'ESO, seria possible realitzar la mateixa ruta literària a diversos cursos d'alumnes de secundària.

És, per tant, un recorregut específic per a aquest públic i podria ser ampliat amb més localitzacions i continguts per a cursos superiors, o simplificat per als inferiors.

1.3. Continguts

A banda d'altres continguts tangencials, la SD aconsegueix els següents continguts específics de l'assignatura de Valencià: Llengua i Literatura:

Bloc 2: Llegir i escriure (4t d'ESO)

1. Reflexió sobre la importància de l'escriptura com un instrument per a la creativitat, facilitador d'aprenentatges i estímul per al desenvolupament personal.
2. Utilitzar el pensament com un mitjà i un fi per a la reflexió sobre la importància de la lectura i l'escriptura com a mitjans per al desenvolupament personal.
3. Avaluació amb autonomia de les produccions pròpies o alienes com a part del procés d'escriptura, comparant el resultat amb el pla original, jutjant si el text respon a l'objectiu d'escriptura i analitzant l'adequació, coherència i cohesió, amb la finalitat de millorar els textos.

Bloc 4: Educació literària (4t d'ESO)

1. Lectura guiada i comprensió de textos i obres literàries, concordes amb el nivell, com a base per a la formació de la personalitat literària i el gaudi personal.
2. Introducció a la literatura del segle XIX a l'actualitat a partir de textos.
3. Temes: el destí, anhels de llibertat, les persones en societat, la visió del nostre propi territori, estereotips femenins, *injustícia social*, etc.
4. Anàlisi senzilla de textos: localització del text en el seu context social, cultural i històric; identificació de l'època literària; trets presents en el text; contingut (tema, argument, personatges, estructura, formes i llenguatge literari i intenció de l'autor).

1.4. Objectius

Generals

1. Aprendre les característiques dels textos narratius i descriptius
2. Aprendre a avaluar i autoavaluar produccions escrites
3. Utilització de diccionaris i fonts d'informació en diferents suports
4. Ús de les TIC i de ferramentes digitals de busca en diccionaris en línia
5. Realitzar, amb sentit crític i creativitat, tasques de treball individuals o col·lectius, amb autonomia, sobre temes del currículum (amb especial interès per les obres literàries) o sobre temes socials, culturals i literaris motivadors per a l'alumnat
6. Lectura, comprensió, interpretació i anàlisi de textos escrits narratius
7. Producció de textos escrits narratius amb adequació, coherència, cohesió i correcció, d'acord amb les característiques pròpies dels gèneres
8. Introducció a la literatura del segle XIX a l'actualitat
9. Conèixer la història, la cultura i la literatura valenciana

Específics

- 1.1. Entendre textos narratius d'un autor valencià
- 2.1. Saber avaluar les redaccions d'altres companys
- 3.1. Ús del Diccionari Normatiu Valencià de l'AVL
- 4.1 Emmagatzematge de la informació digital en dispositius informàtics i servicis de la xarxa. Valoració dels aspectes positius de les TIC per a la busca i el contrast d'informació.
- 4.2. Utilització del correu electrònic
- 4.3 Millorar l'ús de les TIC com a eina de foment educatiu
- 5.1. Fomentar el pensament crític mitjançant la mirada de l'autor enfront de la injustícia social en el seus textos
- 5.2. Fomentar la creativitat i la interdisciplinarietat
- 6.1. Lectura guiada i comprensió de textos i obres literàries, concordades amb el nivell, com a base per a la formació de la personalitat literària i el gaudi personal.
- 6.2. Selecció de lectures a proposta del professor

6.3. Pràctica de diversos tipus de lectura (guiada, lliure, silenciosa, en veu alta) de textos literaris com a font de gaudi i informació i com un mitjà d'aprenentatge i enriquiment personal.

6.4. Aproximació al coneixement d'altres mons (reals o imaginaris) a partir de la lectura

6.5. Escolta activa, comprensió, interpretació i anàlisi de textos orals

6.6. Consciència del llenguatge propi no verbal

6.7. Anàlisi de la informació no verbal corporal (gestos, mirada, postura, contacte físic, etc.) i paralingüística (la dicció, l'accentuació, el ritme i el to de veu)

8.1. Anàlisi senzilla de textos: localització del text en el seu context social, cultural i històric; identificació de l'època literària; trets presents en el text; contingut (tema, tòpics, argument, personatges, estructura, formes i llenguatge literari i intenció de l'autor

9.1. Conèixer localitzacions valencianes i la seua història a través dels llocs proposats en la selecció de textos triats i en la ruta

9.2. Fomentar l'estima per la història i la cultura pròpies, gràcies a l'estudi de les obres valencianes que esmentem en la proposta

9.3. Promoure la lectura de narrativa de forma connectada a la localització geogràfica per crear un vincle emocional

1.5. Competències

CCLI: Competència comunicació lingüística

Especialment rellevant ens sembla la competència comunicativa, doncs ajuda a transformar la lectura en un acte conjunt i significatiu, més enllà de l'estudi i cap a un gaudi individual i col·lectiu, a través de la lectura compartida en punts de la geografia i la ficció valencianes.

CD: Competència digital

La utilització d'un dispositiu amb GPS per localitzar els punts de la ruta i la intervenció dels alumnes en l'elaboració de contingut *online* afavoreixen un major desenvolupament en aquest aspecte.

CAA: Competència aprendre a aprendre

Mitjançant l'escriptura de fragments propis i de la concepció de la literatura i l'art com un gaudi que pot ser portat al carrer i la vida quotidiana, l'alumnat comprén l'aprenentatge com un aspecte important que deurien dur a terme d'ara endavant.

CSC: Competències socials i cíviques

El contingut social de Blasco, que assenyala les injustícies socials pròpies de la pobresa i la riquesa, de camperols i classes baixes enfront de classes benestants i una visió d'una política equitativa ajuden els alumnes a pensar críticament i cívica.

SIEE: Sentit d'iniciativa i esperit emprenedor

La iniciativa es treballa en l'alumnat mitjançant una aportació de lectura, de la qual cal encarregar-se, responsabilitzar-se i prendre partit actiu en la pràctica i l'elocució davant de tots els companys de classe. D'aquesta forma, l'alumnat aprén iniciativa.

CEC: Consciència i expressions culturals

La competència que vehicula tota aquesta seqüència didàctica és la consciència d'una cultura pròpia, tant de la nostra terra com d'Espanya, en general, o Europa; però de la mateixa forma promou una concepció pròpia de l'alumnat enfront del fet creatiu, artístic i cultural mitjançant la producció textual, la dramatització i el dibuix.

1.6. Dates de realització i durada prevista

L'activitat està prevista per realitzar-se de cara a la primavera (en el segon trimestre del curs), actuant com a eina d'avaluació de la lectura obligada d'aquest segon trimestre.

Pel que fa a la durada de la ruta, serà de dos dies seguits: divendres per la ciutat de València i dissabte per El Palmar i l'Albufera.

La primera jornada de la ruta es realitzarà a la ciutat de València, amb un dia de duració, amb dinar de pa i porta a la plaça del Col·legi del Patriarca. La segona jornada es realitzarà a El Palmar i l'Albufera, amb una durada, d'aproximadament,

un dia. En aquesta segona ruta, aprofitarem per a fer un dinar amb els alumnes en un dels principals restaurants de la zona.

1.7. Relació de textos literaris a partir dels quals es fa la proposta

BLASCO IBÁÑEZ, V. *Contes valencians*. València: Ed. L'Encobert, 2016. Dels quals:

1. Guaperia valenciana.
2. Nit de casament.
3. El femater.
4. El dragó del Patriarca*.

BLASCO IBÁÑEZ, V. *Contes valencians 2: contes de la condemnada*. València: Ed. L'Encobert, 2017. Dels quals:

1. Colp doble.
2. La condemnada*.
3. A la mar.
4. Home a l'aigua.
5. Primavera trista.

BLASCO IBÁÑEZ, V. *La Barraca*. València: Ed. Austrohongaresa de Vapors, 2016. Fragments, especialment del capítol 3*.

BLASCO IBÁÑEZ, V. *Canyes i fang*. València: Ed. Austrohongaresa de Vapors, 2016. Fragments.

LLORENTE, T. *La Barraca*¹. Extracte del poema.

LLORENTE, T. *Arròs en fesols i naps (en valencià vulgar)*². Poema curt complet.

*Nota: Lectures considerades obligatòries com a AP, abans de la realització de la ruta. La resta poden ser considerades com a lectures voluntàries per a qui tinga interès en ampliar el contingut.

¹ Poema dins de: VILAFRANCA GINER, E. *Teodor Llorente, patriarca de la Renaixença. Material Didàctic ESO i Batxillerat*. València: Acadèmia Valenciana de la Llengua-Generalitat Valenciana, 2011.

²Íbid. Activitats també extretes de la proposta d'Empar Vilafranca.

2. ASPECTES CONCRETES: LLOCS LITERARIS I PARTICIPANTS

2.1. Llocs literaris que es visitaran

La ruta per la ciutat de València serà d'una jornada de duració i constarà de 10 parades³:

València	
1. Casa Museu Blasco Ibáñez	6. El campanar del Micalet
2. Plaça i església de Benimaclet	7. Plaça del Mercat Central
3. Alqueria de Barrinto (Marxalenes)	8. Teatre Olympia (presó de S. Gregori)
4. Pont i Porta dels Serrans	9. R. C. Seminari del Corpus Christi
5. Tribunal de les Aigües	10. Museu de les Belles Arts Sant Pius V

La ruta per El Palmar també serà d'aproximadament una jornada i constarà de 7 localitzacions⁴:

El Palmar	
1. CC El Saler (eixida EMT)	5. Restaurant: arròs amb fesols i naps
2. Mirador del Parc Natural de l'Albufera	6. Casa de Blasco Ibáñez
3. La barraca del tio Antoniet (El Palmar)	7. Passeig en barca per l'Albufera
4. Passeig pel Palmar	

2.2. Participants en la ruta

De cara a la realització de la ruta i el guiatge de les activitats de la mateixa, cal distingir entre dues figures que són importants per parts iguals: els mediadors literaris i els mediadors docents.

Les figures dels mediadors solen ser usuals en les propostes didàctiques que es basen en rutes literàries. Aquestes figures exerceixen com a “guies” dels alumnes durant la realització de les activitats. Normalment, la figura de mediador literari i mediador docent sol ocupar-la la mateixa persona, el professor.

³ Es desenvolupen aquestes en l'apartat 3.1 i 3.2 d'aquest treball.

⁴ També desenvolupades a l'apartat 3.1 i 3.2.

No obstant això, en aquesta ruta hem pensat que la figura del mediador literari, en certes parades, l'ocuparà un estudiós de Blasco Ibáñez o un guia cultural. Açò ocorrerà tant en la Casa Museu de Blasco Ibáñez com en el Museu de les Belles Arts Sant Pius V, així com a l'alqueria de Barrinto i, potser, al Reial Col·legi Seminari del Corpus Christi.

3. MARC METODOLÒGIC

3.1. Activitats

VALÈNCIA:

Activitats	Organització	Recursos	Temps
1. Casa Museu Blasco Ibáñez 8:30 h	Tota la classe	Quadern d'activitats, material d'escriptura i dibuix i diners per a l'entrada de la Casa Museu	1 hora
2. Plaça de Benimaclet 10:00 h	Tota la classe	Bonometro per al tramvia i quadern d'activitats amb les lectures corresponents	15 minuts

3. Alqueria de Barrinto (Barri de Marxalenes) 10:45 h	Per equips de 4 persones	Bonometro per al tramvia, quadern d'activitats i mapa del parc de Marxalenes	20 minuts
4. Pont dels Serrans 11:20 h	Tota la classe	Quadern d'activitats i telèfon mòbil amb connexió a internet per consultar diccionari en línia	10 minuts
5. Tribunal de les Aigües de València 11:45 h	Tota la classe	Quadern d'activitats	20 minuts
6. El Micalet 12:15 h	Tota la classe	Quadern d'activitats	10 minuts
7. Plaça del Mercat 12:45 h	Tota la classe	Quadern d'activitats i càmera fotogràfica	35 minuts
8. Teatre Olympia 13:30 h	Tota la classe	Quadern d'activitats	25 minuts

9. Plaça del Col·legi del Patriarca 14:00 h	Tota la classe	Dinar de pa i porta	1 hora i 30 minuts
10. Reial Col·legi Seminari del Corpus Christi 16:00 h	Tota la classe	Quadern d'activitats	20 minuts
11. Museu de les Belles Arts de València Sant Pius V 16:45 h	Tota la classe	Quadern d'activitats	20 minuts

8:30 Els participants de la ruta, és a dir, els alumnes i el personal docent, es reuniran a l'hora establerta en la porta de la Casa Museu per tal de començar la ruta. Ací, els alumnes visitaran la casa museu i rebran una explicació per part dels guies. Una vegada hagen acabat la visita, l'alumnat dibuixarà diferents portades de les obres de Blasco Ibáñez a partir de les que hi ha en el museu i recopilarà quatre dades sobre l'autor, que li hagen sobtat, per tal de fer una posada en comú posterior, al pati.

10:00 L'alumnat agafarà el tramvia (tant se val la línia 4 o 6) des de la parada La Cadena fins Benimaclet. Una vegada estiguen al barri, visitaran la plaça de Benimaclet i llegiran els fragments corresponents en la plaça i dins de l'església. Una vegada fet això, compararan les descripcions que donen els textos amb la plaça i l'església actuals.

10:45 Per tal d'arribar a l'Alqueria de Barrinto situada en el barri de Marxalenes, els participants de la ruta faran ús, una altra vegada, del tramvia. Agafaran la línia 4 des de Benimaclet fins la parada de Reus. Quan estiguen allí, l'alumnat es dividirà per equips i buscaran, al menys, tres alqueries de les cinc que es troben al parc de Marxalenes. També llegiran diferents fragments del conte *Guaperia valenciana*.

11:20 Aquesta parada de la ruta es realitzarà en el Pont dels Serrans. Es durà a terme la lectura del fragment del llibre *La Barraca* i d'*El dragó del Patriarca*. Després de les lectures, els alumnes faran dues activitats relacionades amb els textos llegits.

11:45 L'alumnat es dirigirà a la Plaça de la Mare de Déu per assistir a la representació en directe del Tribunal de les Aigües. Quan la representació haja finalitzat, els participants de la ruta llegiran el fragment de *La Barraca* corresponent a la descripció del Tribunal de les Aigües.

12:15 Els alumnes, davant del Micalet, llegiran el fragment del text corresponent.

12:45 El grup participant realitzarà la lectura corresponent del fragment de *La Barraca*. Seguidament, es visitarà el Mercat Central, la Llotja de la Seda i l'Església del Sant Joan del Mercat. Per tal de demostrar que han visitat aquests llocs, els alumnes faran fotografies que, posteriorment, pujaran a un *Drive* conjunt.

13:30 Aquesta parada es realitzarà en el Teatre Olympia. Ací, els alumnes llegiran uns fragments de *La condemnada* a l'escenari del teatre.

14:00 A la Plaça del Col·legi del Patriarca es farà una parada per dinar de pa i porta.

16:00 Una vegada els alumnes hagen acabat de dinar, visitaran el Reial Col·legi Seminari del Corpus Christi. En aquest punt, els alumnes llegiran fragments d'*El dragó del Patriarca* i, posteriorment, es farà una breu explicació de la llegenda. A més, es visitarà el dragó que es troba al col·legi.

16:45 L'última parada de la ruta es realitzarà al Museu de les Belles Arts de València Sant Pius V. Els participants de la ruta visitaran el sarcòfag de Blasco Ibáñez. Posteriorment, llegiran un text de Max Aub i un altre del Consell Valencià de Cultura.

EL PALMAR:

Activitats	Organització	Recursos	Temps
1. Centre Comercial el Saler. 10:00	Tota la classe	Ticket de transport públic (EMT)	1 hora
2. Mirador del Parc Natural de l'Albufera. 11:00	Tota la classe	Quadern d'activitats per a la lectura dels fragments	1 hora
3. Eixida del mirador cap a la pedania del Palmar 12:00	Tota la classe	Ticket de transport públic (EMT)	15 minuts
4. Arribada al Palmar. Barraca del tioAntoniet. 12:15	Tota la classe i individual	Quadern d'activitats, folis i bolígrafs per prendre notes sobre l'explicació	45 minuts
5. Passeig pel Palmar. 13:00	Tota la classe	Quadern d'activitats	1 hora
6. Dinar i lectura d'un poema 14:00	Tota la classe	Quadern d'activitats i diners per a menjar	1 hora
7. Visita a la Comunitat de Pescadors. 15:30	Tota la classe	Quadern d'activitats	30 minuts

8. Visita al portal on va escriure Blasco Ibáñez. 16:00	Tota la classe i individual	Quadern d'activitats i folis i bolígrafs per a anotar curiositats	1 hora
9. Passeig en barca. 17:00	Tota la classe i individual	Quadern d'activitats, ticket per tal de pujar a la barca del passeig i fulls i bolígrafs per a prendre notes	1 hora

10:00 Punt de partida de la ruta: Centre Comercial El Saler. El recorregut València - Albufera - El Palmar es realitzarà amb un autobús públic de la EMT, més concretament, amb la línia 25 (parada situada enfront de jutjats). Per tant, per a eixir tots junts, alumnes i professors hauran d'acudir a aquest centre comercial, situat a l'avinguda del Professor López Piñero, nº 16. Agafarem el bus i ens dirigirem al Parc Natural de l'Albufera.

11:00 Primera parada: mirador del Parc Natural de l'Albufera, situat a la carretera CV-500. En aquest punt, coneixerem un poc el llac i, a més, veurem una barraca que es troba a la vora del llac. Aquesta barraca serveix d'utilitat per als pescadors que han de pescar en aquesta zona, anomenada La Gola del Pujol. A més, llegirem alguns fragments de l'obra *Canyes i fang*.

12:00 Eixida del mirador cap a la pedania del Palmar.

12:15 Arribada al Palmar. Visita a la "barraca del tio Antoniet", situada al carrer Francisco Monleón nº 36, la més antiga de la pedania. Breu explicació al voltant de les barraques -materials, estructura, antiguitat, forma de viure- i lectura d'un poema de Teodor Llorente anomenat *La barraca*. A més de la lectura del poema, els alumnes hauran de prendre notes de forma individual d'allò que els sembla interessant.

13:00 Passeig pel Palmar per tal de veure les poques barraques que avui en dia persisteixen. A més, com que aquesta pedania fou l'escenari principal d'una de les seues

novel·les, *Canyes i fang*, reproduïrem alguns fragments de la novel·la i llegirem també fragments d'alguns dels contes relacionats amb l'horta i les barraques: *Colp doble* i *Primavera trista*.

14:00 Dinar a un restaurant del poble. Menjarem dos dels plats típics del Palmar: all-i-pebre i arròs amb fesols i naps. Llegirem el poema *Arròs en fesols i naps(en valencià vulgar)* de Teodor Llorente.

15:30 En el nostre recorregut per aquesta antiga illa, pararem també a la Comunitat de Pescadors de la pedania del Palmar, situada al nº 7 del carrer Redolins. En aquest punt, es parlarà de la forma tradicional de pesca a l'Albufera i de la seua relació amb els contes de Blasco Ibáñez, atés que molts escenaris estan situats en ambients banyats. Per exemple, els contes *En la mar* o *Home a l'aigua*, del recull anomenat *La Condemnada*. Llegirem, enfront de la Comunitat de Pescadors, fragments d'aquests contes.

16:00 A continuació, veurem el portal de la casa on Vicent Blasco Ibáñez va escriure durant la redacció dels llibres relacionats amb l'Albufera: carrer Jesuset de l'Hort, nº 90. En aquest punt, ens trobarem amb un testimoni de l'època en què l'habitatge principal de l'illa eren les barraques. I, a més a més, escoltarem com fou el rodatge de l'obra *La Barraca* de la veu d'una de les dones que va eixir a la sèrie que es va rodar, entre altres llocs, en aquesta pedania. Els dubtes o totes aquelles coses que a l'alumnat li semblen interessants, haurà d'anotar-ho a un full.

17:00 Finalment, acompanyats d'un barquer de la pedania, farem un passeig per l'Albufera en la barca típica d'aquesta antiga illa. Veurem la posta de sol i, a més, per culminar aquesta ruta en aquest idíl·lic paisatge, llegirem un fragment de l'obra *Canyes i fang*. Després, el professorat explicarà que cal que cada aprenent escriga en l'últim full del quadernet un relat breu inspirat en aquest paisatge. Per tant, en aquest passeig en barca, han de prendre nota sobre tot allò que veuen per tal de prendre idees per al posterior relat. Cal dir que en el quadern de treball hi haurà un sèrie de paraules, tòpics i motius per tal de dirigir la redacció del relat.

3.2. Orientacions metodològiques

AP1. Explicació teòrica prèvia per a posar a l'alumnat en situació

En la primera activitat de preparació, el professorat o encarregat de la ruta literària realitzarà una intervenció en l'aula i una breu explicació de la biografia i l'obra de l'autor: Vicent Blasco Ibáñez.

Es parlarà principalment de les obres que hem escollit per a dur a terme aquesta seqüència didàctica. A continuació, es realitzaran activitats relacionades amb l'explicació anterior. La major part de les activitats seran lectures al voltant dels fragments de les obres escollides i, posteriorment, exercicis relacionats amb aquests fragments. Els fragments de les obres les proporcionarà el professorat i els aprenents seran qui llegiran, generalment en veu alta, els fragments. Es farà una assignació de les lectures per a la ruta, i es repartiran equitativament entre tots els participants.

AP2. Lectura de fragments d'obres de Blasco Ibáñez

En la segona activitat de preparació es faran lectures en veu alta de fragments d'algunes obres de Blasco Ibáñez. Algunes d'aquestes obres es llegiran fora de l'aula, davant la barraca situada prop de l'institut en què es durà a terme la ruta literària: l'IES Cabanyal. Serà com un tast i una pràctica d'allò que farem més endavant.

Posteriorment, al carrer i per grups de quatre o cinc persones, es jugarà al «Telèfon boig» a partir d'un dels fragments llegits a classe i al carrer. Per últim, donarem les males notícies: comunicarem quines són les lectures obligatòries⁵.

AR3. Casa Museu Blasco Ibáñez (Malva-rosa)

Aquest edifici consta de dues plantes amb una xicoteta terrassa amb vistes a la mar i un jardí a la banda de darrere. En aquesta casa els alumnes trobaran una explicació de les diferents fites de la vida de l'autor, així com objectes dels seus viatges, dibuixos, fotografies i mobles que varen pertànyer a Blasco Ibáñez.

⁵S'han considerat imprescindibles per a gaudir més de la ruta les següents lectures: *La condemnada*, *El dragó del Patriarca* i el capítol del Tribunal de les Aigües en *La Barraca*. De lectura voluntària són la resta de relats citats a la bibliografia o el recull complet de *Contes valencians* i *Contes valencians 2*, també allà esmentats.

Una vegada s'haja realitzat una visita guiada per la Casa Museu, els alumnes realitzaran la confecció de la coberta d'un relat que hagen llegit. Per a aquesta activitat, es basaran en les cobertes de Prometeo que trobaran en la Casa Museu. A més, els alumnes hauran de recopilar breument quatre aspectes de la vida de l'autor.

AR4. Plaça de Benimaclet i Església de l'Assumpció de la Nostra Senyora

Lectura de fragments del relat *Nit de casament*. Els alumnes realitzaran dues lectures: una a la Plaça de Benimaclet i una altra dins de l'església.

Una vegada hagen realitzat les lectures, faran una comparació d'allò que descriuen els textos i el que poden observar hui. Els alumnes faran una descripció i un dibuix sobre com la veuen hui dia.

AR5. Alqueria de Barrinto (Marxalenes)

Aquesta alqueria està situada dins del parc de Marxalenes. En aquest punt es demanarà a l'alumnat que trobe 3 de les 5 alqueries que hi ha restaurades. Per tal trobar les alqueries, facilitarem un mapa del parc de Marxalenes als alumnes. En aquest mapa, hauran de marcar la situació de les alqueries, el nom i algunes dades d'elles. Una vegada hagen fet això, els alumnes tornaran al punt de trobada.

Posteriorment, visitarem l'interior de l'Alqueria de Barrinto i llegirem fragments del relat *Guaperia valenciana*.

AR6. Pont i Porta de Serrans

Lectura de fragments de *La Barraca* i d'*El dragó del Patriarca*. A través de la història del riu Túria, es parlarà de la ciutat de València i d'alguns dels seus estadis històrics.

En aquesta parada, els alumnes hauran de cercar al diccionari de l'AVL aquelles paraules que els semblen desconegudes en el fragment de *La Barraca*. També hauran de comprovar que la descripció que es dona al fragment coincideix amb allò que veuen en eixe moment.

Pel que fa al fragment que pertany al conte d'*El dragó del Patriarca*, una vegada els alumnes l'hagen llegit, hauran d'inventar la llegenda d'un dragó o un

altre ésser terrorífic. Per a aquesta activitat, podran triar entre dibuixar una bèstia, explicar-la o ambdues opcions.

AR7. Tribunal de les Aigües

Els alumnes assistiran al tribunal per veure la seua representació en directe. Seguidament, es llegiran una sèrie de fragments de l'obra *La Barraca* on es fa una descripció àmplia i detallada del Tribunal de les Aigües de l'època en que se situa el llibre.

AR8. El Micalet i la seua campana

El so del campanar del Micalet abastava tota la ciutat i arribava fins l'horta de Russafa, tal com apareix en el relat *Colp doble*, del qual llegirem fragments relacionats.

Els alumnes llegiran el fragment corresponent davant El Micalet.

AR9. Plaça del Mercat

Aquest punt és un motiu recurrent en la ficció de Blasco.

Es llegiran fragments de *La Barraca* i el relat *El femater*. A banda d'això, els alumnes visitaran el Mercat Central, la Llotja de la Seda i l'església del Sant Joan del Mercat. Els estudiants hauran de fer fotografies d'aquests tres llocs per a mostrar que els han visitat i, posteriorment, pujaran les fotos a un *Drive* grupal.

AR10. Teatre Olympia (C/ Sant Vicent)

Es concertarà una visita a l'interior on s'explicarà que abans de 1911 aquest lloc era el convent de Sant Gregori, fet presó i on va complir condemna Blasco. L'alumnat llegirà fragments de *La condemnada* a l'escenari del teatre.

AR11. Reial Col·legi Seminari del Corpus Christi

Els alumnes realitzaran la lectura de fragments d'*El dragó del Patriarca* i s'explicarà la llegenda. Una vegada hagen dinat en la plaça, visitaran el dragó del Col·legi del Patriarca.

AR12. Museu de les Belles Arts Sant Pius V

Els alumnes, en la seua visita al museu, s'endinsaran en la recerca del sarcòfag de Blasco Ibáñez creat per Benlliure. Hauran de realitzar un plànol amb el recorregut que han seguit pel museu.

Una vegada tinguen açò fet, es llegiran dos fragments. El primer, escrit per Max Aub, tractarà sobre el sarcòfag de Blasco Ibáñez. El segon, serà un fragment extret de la proposta que fa el Consell Valencià de Cultura sobre el sarcòfag.

A partir d'aquests textos, l'alumnat haurà de respondre a la pregunta: penses que el sarcòfag es troba a la vista de tothom, en un lloc d'honor?

AR13. Mirador del parc natural de l'Albufera

La primera parada serà al mirador de l'Albufera. Ací, els alumnes observaran el paisatge i una barraca de pescadors. Seguidament, els alumnes llegiran un fragment corresponent a l'obra *Canyes i fang*.

AR14. La Barraca del tio Antoniet

Es realitzarà una breu explicació al voltant de les barraques. Una vegada fet això, els alumnes llegiran el poema de Teodor Llorente titulat *La Barraca*.

AR15. Passeig per El Palmar (diverses localitzacions)

Els participants de la ruta realitzaran un recorregut pel poble d'El Palmar, concretament, als llocs on encara es conserven barraques típiques valencianes.

Seguidament, l'alumnat llegirà tres fragments corresponents a les obres *Canyes i fang*, *Colp doble* i *Primavera trista*.

AR16. Lectura del poema *Arròs en fesols i naps*

L'alumnat farà una parada per a dinar en un restaurant d'El Palmar. Mentre dinen, llegiran el poema *Arròs en fesols i naps (en valencià vulgar)*, de Teodor Llorente. Una vegada hagen dinat, els alumnes hauran de triar entre dos activitats: corregir les paraules col·loquials del poema per unes altres que siguen normatives en el diccionari de l'AVL o transformar el poema en prosa i ampliar-lo.

AR17. Comunitat de pescadors

L'alumnat visitarà la comunitat de pescadors que se situa a El Palmar. Durant aquesta visita es llegiran fragments de *Canyes i fang*, *En la mar* i *Home a l'aigua*.

AR18. Casa on escrivia Blasco Ibáñez

Els alumnes visitaran una casa ubicada a El Palmar i on va escriure Blasco Ibáñez. Ací, prendran nota de tot allò que els crida l'atenció dels testimonis que escoltaran.

AR19. Passeig en barca per l'Albufera

Mentre els alumnes realitzen un passeig en barca per l'Albufera, llegiran un fragment de *Canyes i fang*.

Quan hagen fet açò, hauran de prendre nota de les observacions que fan per tal d'escriure un relat basat en els temes, motius i tòpics de Blasco Ibáñez. Per tal de fer aquesta activitat, se'ls facilitarà una sèrie d'ítems.

AA20. Redacció d'un relat

Els alumnes hauran d'acabar de redactar el relat que han començat en el passeig en barca per l'Albufera. D'aquesta manera, es basaran en els temes, motius i tòpics de Blasco Ibáñez vists durant la ruta.

AA21. Autoavaluació entre companys

Una vegada l'alumnat haja redactat els relats, s'entregaran al professorat. Els relats es repartiran de manera aleatòria per tal que cada alumne corregisca i avalue el text redactat d'un altre company.

4. AVALUACIÓ

Rúbrica:

ÍTEMS	Molt assolit (7-10)	Moderadament assolit (4-7)	Poc assolit (0-4)
Capacitat creativa de l'alumne per a la composició d'un relat paregut als de Blasco Ibáñez	L'alumne ha sabut innovar de manera eficaç, fent ús de tots els trets característics facilitats	L'alumne ha començat a utilitzar alguns trets característics	L'alumne no ha sabut innovar, ni ha tingut creativitat per a la composició d'una història semblant a les de Blasco Ibáñez
Ús del quadern d'activitats	Utilització del quadern d'activitats de manera satisfactòria	Utilització d'una part del quadern d'activitats	No s'ha utilitzat el quadern d'activitats
Participació activa i positiva en les activitats realitzades durant la ruta, així com ús d'una visió crítica sobre la desigualtat de classes socials	Ha participat activament en totes les activitats i presentant la seua opinió de manera molt positiva i crítica socials	Ha participat amb alguna dificultat en les activitats i amb poca actitud positiva o una visió gens crítica	No ha participat en les activitats ni ha mostrat actitud positiva o visió crítica
Ús d'altres suports (telèfon mòbil, càmera fotogràfica, Drive, mapes...)	Ús de manera eficaç de suports diferents del quadern d'activitats	Dificultat en l'ús de suports diferents del quadern d'activitats	L'alumne no sap utilitzar els diferents suports que li han sigut facilitats
Fomentar l'interès per la lectura i l'escriptura o l'expressió artística a partir de la lectura de Blasco Ibáñez	L'alumne mostra un gran interès per la lectura, l'escriptura i l'expressió artística a partir dels fragments llegits	L'alumne mostra algun interès per la lectura, l'escriptura o, almenys, l'expressió artística a partir dels fragments llegits	L'alumne no mostra interès per la lectura, l'escriptura ni l'expressió artística, pictòrica, dramàtica ni de cap tipus

5. REFLEXIÓ FINAL

a. Blasco no és com pensàvem (autor i contingut de l'obra analitzada)

Un dels punts fonamentals que caldria ressaltar de la figura de Blasco Ibáñez és que sol pensar-se en ell en termes de tòpics falsos: «és avorrit, és massa de dretes, o bé, és massa d'esquerres, només parla de barraques, va ser l'escriptor de l'Alqueria Blanca». Totes les anteriors són falses. La majoria d'aquests i altres tòpics entorn de l'autor estan fonamentats en el desconeixement que comentàvem a la justificació inicial d'aquest treball.

En contra d'allò que sol pensar-se sobre la seua obra, aquesta atrau per ella mateixa: els temes són interessants, els personatges humans i els successos es desenvolupen de forma progressiva fins que es desencadenen unívocament, de vegades de forma abrupta i quasi mai compassivament. Es tracta d'una literatura de paisatge ambiental i humà, però també de tragèdies personals i mort. És, clarament, una superació del Romanticisme, una tipificació del Realisme i un acostament al Costumisme (en les obres inicials i les tractades a aquesta SD), sense arribar a ser jocfloralista o tan estereotipat com els renaixentistes.

Don Vicent va saber tractar els motius arquetípics del Naturalisme valencià i la Renaixença, amb una visió pròpia de demanda social i molt fonamentada en la criminalitat que la desesperació de la pobresa porta a les persones a dur a terme, a voltes sense voler, a voltes sense poder-se impedir de cap manera, quasi sempre de forma brutal i sanguinolenta.

Per altra banda, ha sigut lloat per descriure el paisatge humà i natural de la nostra terra, d'una manera magistral:

«Esta es la obra novelesca⁶, propiamente regional, de Blasco Ibáñez. Para sus coterráneos les lleva el perfume de la tierra, cargado de las acres emanaciones de los naranjos y del aroma humilde y penetrante de las moras silvestres que cuelgan en las zarzas del camino. Y a los que no hemos nacido en la tierra de la luz y del azahar, nos familiariza con ella hasta tal punto –gracias a las vigorosas plasticidades y a las intensas visiones realistas de que se adorna el arte,– que parece como si la estuviésemos recorriendo y admirando [...]»⁷.

⁶ L'autor es refereix especialment a *Contes valencians*, *La Condemnada* i altres similars.

⁷ GONZÁLEZ-BLANCO, A. *Vicente Blasco Ibáñez: juicio crítico de sus obras*(1920). Alicante: Biblioteca Virtual Miguel de Cervantes, 2009. A:<http://www.cervantesvirtual.com/obra/vicente-blasco-ibez--juicio-crtico-de-sus-obras-0/>

Però, de tota manera, l'aspecte regionalista i pictòric o colorista de Blasco, que sempre han remarcat i que pot ser encertat en part, ens sembla ara insuficient i passat de moda. Després d'haver caigut en el parany de pensar això mateix i que Blasco només feia que, enriquir tòpics tradicionalistes de falsa esquerra o falsa dreta, es podria arribar a la conclusió, després de llegir-lo atentament, que no és certa cap de les dos coses. Té una clara mirada social sobre la realitat i fa una precisa denúncia de la mala situació de les classes treballadores i empobrides. Quasi sempre parteix d'un arquetip: un camperol, un femater, un pescador, un condemnat; i el fa seu, humanitzant l'estereotip i allunyant-lo del folklore i duent-lo a una situació de supervivència front a una societat demolidora.

Tanmateix, és principalment un narrador d'històries i la resta no li importa tant. Perfil els relats per donar-los un significat clar i una estètica concisa i emotiva.

La seua ficció ha influït la nostra visió hui en dia. Per exemple, a València, a banda d'alqueries blanques, que també n'hi ha, i moltes, tenim certa tendència a la novel·la negra, no només ho testimonia Ferran Torrent sinó, per exemple, el festival València Negra i diverses figures literàries en totes les èpoques, les quals han escrit sobre criminalitat a València. No volem dir que Torrent siga blasquista, però sí, potser, que el *thriller* és un gènere de moda, diguem-ne que no passa de moda mai, si està ben fet. El mal sempre és el mal, la matança sempre és matança. És un gènere per a adults amb abast popular, que junt a l'estil concís ajuda a acostar la literatura a les classes baixes.

Hi ha alguna cosa en el crim que el fa clarament ficció, no ens preguntem si és real o no. Solem donar per fet, a les pel·lícules per exemple, que és una història inventada. A Blasco costa més identificar el punt fictici perquè el final del relat és molt cru, la sang sempre brolla exagerada, no hi ha poesia -o hipocresia- en la mort perquè és una qüestió de classes.

I, com ho conta Blasco, ens recorda a com érem els valencians, els nostres avantpassats o com podíem haver sigut si haguérem viscut fa més de cent anys a una miserable barraca de l'horta. D'alguna forma, ens reconeixem dins d'eixa brutalitat, en la del camperol que defensa les seues poques possessions, en la de les famílies enfrontades a ganivetades o a tirs, en les barraques incendiades; en la resistència forçosa del pescador a la humitat de les aigües que se li apega al ossos durant anys o, simplement,

en la brutal realitat que colpeja a un femater quan se n'adona que la seua classe social és un impediment per a l'amor.

L'obra de Blasco es fa atractiva per ella mateixa i en valencià cobra un especial significat, no només per les localitzacions i tradicions que hi descriu, sinó perquè sembla haver estat escrit sempre en la nostra llengua, l'idioma natural per a expressar aquestes històries de la nostra terra que tenen un significat commovedor per a nosaltres. Ara Blasco, definitivament, és nostre.

b. Les rutes literàries i la importància de la lectura pública

El descobriment metodològic de les rutes literàries ha produït un canvi en la nostra mentalitat com a docents. Tirant la vista enrere, quan érem estudiants gaudíem molt més de les jornades que no transcorrien al centre educatiu. Però el fet d'haver experimentat una ruta literària recentment ha potenciat les nostres ganes d'implementar aquesta tècnica interdisciplinària quan tinguem una pràctica docent més continuada.

El simple fet de llegir els fragments de les obres a les mateixes localitzacions que descriuen és bastant per a sentir una emoció especial pel text, que pot servir tant per reforçar textos ja llegits com per motivar l'alumnat a la lectura d'aquells encara no llegits; però fonamentalment proporciona un vincle experiencial amb la literatura, que la fa deslligar-se de l'aspecte purament teòric i íntim per dur-la al públic i compartir-la amb els companys de forma que pugua, a més, cohesionar o enfortir les relacions interpersonals del grup (classe).

Així doncs, una ruta és una mescla de literatura, diversió, joc, dramatització, és a dir una dinamització cultural que promou els aspectes d'expressió artística i cultural, que ajuda a trobar gaudi i autoexpressió gràcies a la paraula escrita, així com d'apropar la literatura a altres arts i a un ús més quotidià.

Després d'aquesta experiència en sorgeix la reflexió de si la literatura va ser sempre escrita per ser llegida als carrers, on els mots recobren l'emoció amb què van ser imaginats i rescatats de la realitat. Es crea, així doncs, un bucle d'interrelació món real, món imaginari, que traspasa les èpoques i inspira les persones d'una forma diferent cada vegada, com l'aigua del riu, la qual és sempre la mateixa i diferent, i com totes les aigües dolces o salades que seguiran sempre banyant els paisatges de la vida i l'obra de Blasco Ibáñez.

6. RELACIÓ D'ANNEXOS

6.1. Fragments de *La Barraca*

Tribunal de les Aigües (*La Barraca*):

1.

«Era dijous, i segons un costum que datava de cinc segles, el Tribunal de les Aigües anava a reunir-se en la porta de la Catedral anomenada dels Apòstols.

El rellotge de la torre, de nom el Micalet, assenyalava poc més de les deu, i els hortolans s'ajuntaven en rogles o seien als bordes del tassó de la font que adornava la plaça i formava, entorn del vas una animada garlanda de mantes blaves i blanques, mocadors rojos i grocs o falde d'indiana de colors clars.

[...] La porta dels Apòstols, vella, rogenca, corcada pels segles, estenia les seues rossegades belleses a la llum del sol i formava un fons digne de l'antic tribunal: era com un dosser de pedra fabricat per cobejar una institució de cinc segles.

[...] Va acabar l'agutzil d'arreglar el tribunal i es va plantar a l'entrada de la reixa, tot esperant els jutges.

Anaven arribant solemnes, amb una majestat de camperols rics, vestits de negre, amb blanques espartenyas i mocador de seda baix l'ample barret. Cadascú duia al darrere un seguici de guàrdies de sèquia, de captaires que a l'hora de la justícia buscaven disposar de l'ànim del tribunal al seu favor.»

2.

«Un vellet sec, encorbat, les mans del qual, roges i cobertes d'escates, tremolaven en recolzar-se al gros gaiato, era Quart de Faitanar; l'altre, gruixut i majestuós, amb ulls que a penes es veien sota els dos grapats de pèl blanc de les seues celles, era Mislata; poc després arribava Rascanya, un homenot de planxada brusa i cap redó de llec; i darrere d'ells anaven presentant-se els demés, fins a ser: Favara, Rovella, Tormos i Mestalla.

- S'obri el tribunal.

Silenci absolut. Tota la multitud, amb un recolliment religiós, estava allà, en plena plaça, com un temple. El soroll dels carruatges, tot l'estrèpit de la vida moderna passava, sense fregar ni commoure aquesta institució antiquíssima, que romania allà

tranquil·la, com qui es troba a sa casa, insensible al pas del temps, sense fixar-se en el canvi radical de tot allò que l'envoltava, incapaç de reforma alguna.

Amb aquest tribunal, no jugava ningú. Era la justícia patriarcal i senzilla del bon rei de les llegendes que ix de matins a la porta del palau per resoldre les queixes dels seus súbdits.»

3.

«La blanca espartenya del president va ferir una rajola i va conjurar un xàfec de protestes i faltes de respecte que veia en la llunyania.

- Callevosté.

I Batiste va callar, mentre el monstre dels set caps va arreplegar-se en el sofà de damasc, xiuxiuejava i preparava la sentència.

- El tribunal sentència... - va dir la sèquia més vella; i es va fer un silenci absolut.

Tota la gent de la reixa mostrava als seus ulls certa ansietat, com si ells foren els sentenciats. Estaven pendents dels llavis del vell síndic.

- Pagarà el Batiste Borrull dos lliures de pena i quatre sous de multa.

Va escampar-se un murmuri de satisfacció en el públic, i fins i tot una vella començà a aplaudir, cridant “vitol, vitol”, entre les riallades de la gent.

Batiste va eixir cego del tribunal, amb el cap baix, com si anara a envestir, i Pimentó va romandre prudentment a les seues esquenes.»

Plaça del Mercat de València (*La Barraca*):

«Els que compren les verdures a l'engròs per a revendre-les coneixien bé a aquella doneta que abans dels clarejar estava ja en el Mercat de València, asseguda en els seus cistells, tirant sota el prim i ras mantó, mirant amb enveja, de la qual no s'adonava, a aquells que bevien una tassa de café per a combatre el fresc del matí, esperant amb paciència de bèstia submissa que li donaren per les verdures els diners que s'havien fixat en els seus complicats càlculs per a mantenir a Toni i portar la casa avant.»

Pont dels Serrans (*La Barraca*):

«I el pobre Batiste, amb el pensament ocupat per tantes desgràcies, barrejant en la seua imaginació al xiquet malalt, al cavall mort, al fill escalabrat i a la filla amb el seu reconcentrat pesar, va arribar als ravals de la ciutat i va passar el Pont dels Serrans.»

6.2. Fragments de *Contes valencians*

Nit de casament:

«Va ser aquell dijous, per a Benimaclet, un verdader dia de festa.

[...] Des de la plaça, inundada pel sol tebi de primavera, amb una atmosfera lluminosa en la qual mosques i borinots traçaven contradanses complicades brillant com a espurnes d'or, la porta de l'església, boca enorme per la qual s'escapava el baf de la multitud, pareixia un tros de cel negre on destacaven com a constel·lacions simètriques els punts lluminosos dels ciris.

[...] En tota l'església no quedava capelleta ni forat on no cremaren ciris. [...] I al fum de la cera se li unia el perfum de les flors, que formaven massissos sobre la taula de l'altar, festonejaven les cornises i penjaven dels llums en manolls compactes.

[...] Semblava que totes les flors de la ribera havien fugit per refugiar-se allí, espentejant-se temoroses cap a la volta de l'església. El sagrament apuntava entre dos piràmides enormes de roses. I els sants i els àngels de l'altar major apareixien afonats fins al daurat ventre en aquell núvol de pètals i fulles que, a la llum dels ciris, mostraven totes les notes de color, des del verd maragda i el roig sang fins al to suau del nacre.

Aquella multitud que, estretint-se, feia olor de llana basta i suor de salut, se sentia en l'església més bé que altres vegades i trobava curtes les dos hores de cerimònia.

La multitud estava satisfeta. Mirava l'església enlluernadora com un palau encantat que fóra seu. Així, entre músiques, flors i encens, s'havia d'estar al cel, encara que una mica més amples i sense suar tant.»

Guaperia valenciana:

1.

«Bons parroquians van tindre aquell matí el cafetí del cubano. La flor de la guaperia, els guapos més guapos que campaven per València per mèrits propis. Tots els qui vivien a l'estil dels cavallers errants, per la força del braç; els qui formaven la guàrdia a les portes de les cases de joc; els qui portaven la secció de terror en la banca; els qui anaven vinga el tir o la ganivetada pels carrers sense entropessar mai gràcies a immunitats secretes, amb la porta del presidi [...].

La baralla estava completa. Redéu! Era un verdader esdeveniment vore reunits en una sola família, bevent amigablement, tots els guapos que dies abans tenien alarmada a la ciutat i cada dos nits intercanvia-ven tirs per Pescadors o pel carrer de les Barques.

[...] Anaven tots a menjar-se una paella al camí de Burjassot per solemnitzar dignament les paus entre els Bandullos i Pepet.

[...] N'hi havia que empunyaven garrots escandalosos o barres de ferro folrades de pell amb què colpejaven amb estrèpit l'empedrat, com si volgueren anunciar el pas de la fera. I n'hi havia que portaven bastonets fràgils o no es recolzaven en res, ja que tenien prou companyia a les anques, amb la faca de la grandària d'un matxet i la pistola del quinze, més segura que el revòlver.

Aquella desfilada de guapos es va detindre en tots els cafetins del trànsit a refrescar-se amb mitges lliures d'aiguardent, convidaven als policies coneguts que trobaven pel camí. I vora les dotze van arribar a l'alqueria del camí de Burjassot, on la paella ja bollia damunt dels sarments, faltava només que tiraren l'arròs.»

2.

«Però les raons eren inútils. Estaven cara a cara el dos enemics a la porta de l'alqueria, davall d'aquella parra ben bonica, entre els pàmpols de la qual es filtraven els rajos de sol que dauraven les teranyines que enbolcallaven els porrons de raïm.

El menut, estenent la mà destra armada amb una faca i cobrint-se el pit amb el braç esquerre, saltava com una mona, fent gala de l'esgrima presidiària depresa al carrerons del carrer de Quart.

Tots callaven. Se sentia el brunzit dels borinots en aquella tèbia atmosfera de primavera, el xiuxiueig de la séquia que hi havia a la vora, el murmuri del blat agitant les espigues verdes i el xerric llunyà d'algun carro, junt amb els crits dels llauradors que treballaven al camp.

Estava a punt de córrer sang i tots avançaven el bescoll amb malsana curiositat per opinar sobre la manera de renyir.

[...] D'una sarpada es va endur per davant, trontollant i desarmant, al menut Bandullo. I abans que caiguera a terra li va estacar la faca en un costat de baix a dalt, amb tanta força que quasi el va alçar en l'aire.

Va caure el xic i es posà les mans al costat, a la faixa esgarrada que sumava sang. I hi hagué un murmuri de sorpresa quasi semblant a un aplaudiment.

Mal pardal era aquell Pepet! Qualsevol es clavava amb un animal així.

[...] Al menut, pàl·lid, quasi exànime, tirant sang i més sang entre la faixa, el van portar els germans a la tartana, que esperava a prop de l'alqueria des que va portar de matí tot el que feia falta per a la paella.

- Arrea, tartaner! A l'hospital! On van els homes quan estan en desgràcia.

La tartana es va allunyar vinga el vaivé que arrancava del ferit rugits de dolor.»

El femater (Ciutat Vella):

«Pobre Nelet! Anava com un explorador de territori misteriós cap a aquella ciutat que, banyada pels primers rajos dels sol, retallava la cresteria roja de teulades i torres sobre un fons blanquinós.

Dos o tres vegades havien estat allí. Però emparat per la mare, agarrat a la falda, amb por de perdre's. Recordava amb espant el rebombori sorollós del mercat i els municipals de front arrugat i bigot cerrut, terror de la gent menuda. Però tot i els perills espantables, tirava avant, amb la fermesa de qui va cap a la mort complint el seu deute.

A la porta de Sant Vicent es va animar veient cares amigues...»

El dragó del Patriarca (Col·legi del Patriarca):

1.

«Era quan València tenia un perímetre no molt més gran que el dels barris tranquils, endormiscats i esmortits que envolten a seu. L'Albufera, llacuna immensa quasi confosa amb la mar, arribava fins a les muralles. L'horta era una marjal plena de juncs i canyes que esperava amb calma l'arribada dels àrabs que la van travessar de séquies i sequiols, per a formar la xarxa meravellosa que transmet la sang de la fecunditat. I on hui hi ha el mercat, s'estenia el riu, ample, lent, confonent i perdent el corrent en lesaigües mortes i fangoses.

Les portes de la ciutat properes al Túria estaven tancades la majoria dels dies, o s'entreobrien [...].

Allí al riu, hi havia el perill de la ciutat. El malson de València. La mala bèstia, el record de la qual torbava el son de la gent honrada, feia amarg el vi i sec el pa. En un marge, entre juncs esclafats, hi havia un forat fosc i fangós. I al fons, fent la becada de la digestió, entre calaveres pelades i costelles trencades, el dragó, un animalot horrible i feroç que no s'havia vist a València mai, enviat, sens dubte, pel senyor -segons deien les ciutadanes velles- com a castic de pecadors i terror dels bons.»

2.

«Tots els valencians hem tremolat de xiquets davant del monstre que hi ha a l'atri del Col·legi del Patriarca, l'església fundada pel beat Joan de Ribera. És un cocodril ple de palla, amb les potes curtes i rugoses apegades al mur i amb la boca, enorme, entreoberta, amb una expressió d'horror repugnant que fa retrocedir els menuts i amagar-se a les falde de les mares.

[...] Què no faria la ciutat per a lliurar-se d'aquell veí molest que torbava la vida...! Els mossos valents de cap lleuger –i bé sap el dimoni que a València n'hi han uns quants– es provocaven els uns als altres i es jugaven eixir contra la bèstia, anant a trobar-la amb destrals, llances, espases i faques. Però encara no s'havien acostat a la cova, l'animal treia el morro, es posava en fatxa d'investir i, en línia recta, veloç com un llamp, a eixe el vullí a l'altre no, mos ací i mos allà, desbaratava el grup. Se n'escapaven pocs. I la resta anava a parar al fons del forat negre, omplien e rebost de la fera per a tota la setmana.

[...] La ciutat es despoblava ràpidament i hauria quedat totalment abandonada, si no se'ls haguera acudit als jutges a sentenciar a mort a cert rodamón, mereixedor de forca per delictes [...].

El reu, un home misteriós, una espècie de jueu que havia recorregut mig món i parlava idiomes rars, va demanar gràcia. Ell s'encarregava de matar el dragó barata salvar-se. Convenia el tracte? El jutges no van tindre temps per a deliberar, ja que la ciutat els va atordir amb el clamor. Acceptat, acceptat. La mort del dragó valia la gràcia d'un bergant.

Li van oferir per a l'empresa les millors armes de la ciutat, però el rodamón va somriure desdenyosament i es limità a demanar uns quants dies per a preparar-se.

[...] el combatent va deixar caure a terra la capa i la caputxa, i tot el poble es va tapar els ulls amb les mans com enlluernats. Aquell home era una brasa lluminosa, una flama que anava directament cap al dragó, un fantasma de foc que no es podia contemplar més d'un segon. Anava cobert amb un vestit de cristalls, amb una armadura d'espills en la qual es reflectia el sol, tot envoltat amb una aurèola de llampades enlluernadores.

La bèstia estava a punt de tirar-se damunt d'ell, va parpellejar tremolosa, enlluernada, i començà a tirar arrere [...] va obrir la bocota per rugir. Brrrr! Allí va la llança! La va estacar tota a la gola horrible del monstre [...].»

6.3. Fragments de *Contes valencians 2: Contes de la condemnada*

La condemnada (Teatre Olympia):

1.

«Catorze mesos feia que Rafel estava tancat en aquella cel·la estreta. El seu món eren aquelles quatre parets d'un blanc os ben trist, sabia de memòria els cleவில்s i les descoscades que hi havia. El sol que tenia era la finestriua que hi havia allà dalt creuada per ferros que tallaven la taca blava del cel; i del terra de huit passos, no arriba a la meitat era seu, per culpa d'aquella cadena escandalosa i escamosa, amb l'argolla en el turmell, que quasi havia arribat a amalgamar-se amb la carn.

Estava condemnat a mort, i mentres a Madrid fullejaven per darrera vegada la paperassa del seu procés, ell passava allà mesos i mesos enterrat en vida, podrint-se com un cadàver animat en aquell taüt de morter i desitjant com a mal momentani, que posaria fi a altres de més grossos, que arribara prompte l'hora en que l'estrangularen i acabara tot.

[...] L'únic rumor de vida era el dels companys de presó que passejaven al pati. Com a mínim veien el cel lliure per damunt dels caps, no engolien l'aire a través d'una espitllera; tenien les cames lliures i no els faltava amb qui parlar. Allí dins inclús la desgràcia tenia les seues gradacions. Rafel endevinava l'etern descontentament humà. Envejava els del pati, considerava la situació que tenien com una de les més abel·lible; els presos envejaven els de fora, que tenien llibertat, i els qui a aquelles hores transitaven pel carrer, tal vegada no es consideraren contents amb la sort que tenien i ambicionaven qui sap quantes coses! Tan bona que és la llibertat! Mereixien estar presos.»

2.

«[La dona del condemnat] Estava com sorpresa d'estar allí; en la mirada de fava que feia es veia més estupefacció que dolor, i únicament en fixar-se en la criatura agarrada al pit enorme, li eixia alguna llàgrima.

Senyor! Quina vergonya per a la família! Ja sabia ella que aquell home acabaria així. Hauria sigut millor que no haguera nascut xiqueta!

[...] L'indult va produir un estrèpit de mil dimonis en la presó, com si cada un dels presos que hi havia haguera rebut l'ordre de llibertat.

- Alegra't, dona -li digué el capellà a la dona-, ja no et maten al marit; no seràs viuda.

La dona es va quedar en silenci, com si lluitara amb les idees que li sorgien en el cervell amb una lentitud pesada.

- Bé -va dir per fi tranquil·lament-, i quan eixirà?
- Eixir!... Què dius? Mai. Ja pot estar content de salvar la vida. Se l'emportaran a l'Àfrica, i, com que és jove i fort, encara pot ser que visca vint anys.

Per primera vegada, la dona va plorar amb tota l'ànima, però el plor no era de tristor, era de desesperació, de ràbia.

- Vinga, dona -deia el capellà, irritat-. Açò és temptar a Déu. Li han salvat la vida, ho entens? Ja no està condemnat a mort... i encara et queixes?

Va tallar el plor. Els ulls li van brillar amb expressió d'odi.

- Bé, m'alegre que no el maten. Ell se salva, però, i jo què?

I després d'una pausa llarga, va afegir entre gemecs que li estremien la carn bruna, ardorosa i de perfum brutal:

- Ací la condemnada sóc jo.»

Primavera trista:

«Quina criatura més treballadora! Hores abans d'eixir el sol ja tremolava de fred a l'hort collint fraules o tallant flor; era la primera que entrava a València per a omplir la parada que tenia al mercat. En les nits que corresponia regar, agarrava l'aixada i amb la falda arromangada ajudava el tio Tòfol a obrir boqueres, per on entrava l'aigua roja de la séquia que la terra assedegada i recremada engolia amb un glu-glu de satisfacció, i els dies que hi havia remesa per a Madrid, corria per l'hort com si no estiguera bé[...].»

Colp doble:

1.

«En obrir la porta de la barraca, Cento va trobar un paper al forat del pany...

Era un anònim, que destil·lava amenaces. Li demanaven quaranta duros i havia de deixar-los a la nit al forn davant de la barraca.

Els bandits tenien tota l'horta aterrida. Si algú es negava a obeir les demandes que feien, els camps apareixien tallat arran, les collites perdudes, i inclús podia despertar-se u a mitjan nit sense temps per a pegar a fugir de davall del sostre de palla que s'afonava entre les flames i asfixiava amb un fum nauseabund».

[...] Inclús als papers de València parlaven del que succeïa a l'horta, on en fer-se de nit es tancaven totes les barraques i regnava el pànic egoista, cada u buscava la seua salvació, i oblidava el veí. I a tot això, el tio Batiste, alcalde d'aquell districte de l'horta, amollava rellamps per la boca cada vegada que les autoritat, que el respectaven com a potència electoral, li'n parlaven, i asseguraven que ell i l'alguatzil, el Cigró, eren prou per a posar fi a aquella calamitat».

2.

«Va vibrar l'espai, com si lluny, molt lluny, parlara des d'allà dalt la veu d'un xantre. Era la campana del Micalet. Les nou. Se sentia un carro rodant per un camí llunyà. Els gossos lladraven, i transmetien la febra d'udols de corral en corral, i el rac-rac de les granotes en la séquia veïna s'interrompia amb els escabussos dels renocs i les rates que saltaven des dels margens entre les canyes. Cento contava les hores que sonaven al Micalet. Era l'única cosa que el feia eixir de la somnolència [...] Les onze! Ja no vindran? Els hauria tocat Déu en el cor?

Les granotes van callar de colp a repent. Per la senda avançaven dos coses fosques que a Cento li van paréixer dos gossos enormes. S'alçaren: eren hòmens que avançaven encorbats, quasi de genolls.

- Ja estan ací- va murmurar alhora que les mandíbules li tremolaren.

[...] Devien ser els mateixos que van assassinar a Gafarró. Tocava matar per a salvar la vida.

[...] El pobre Cento va començar a sentir l'angoixa de la por, a sentir una suor freda al front. Si en matava un, quedava desarmat davant de l'altre. Si els deixava anar sense trobar res, es venjarien i li cremarien la barraca.

[...] El tro va commoure tota l'horta, va despertar una tempesta d'aücs i lladrucs. Cento va vore un ventall d'espurnes, va sentir cremades a la cara, l'escopeta se li'n va anar i va agitar les mans per a convéncer-se que estaven senceres.»

En la mar:

«El portet n'estava ple. Una verdadera flota l'ocupava cada nit, sense espai quasi per a moure's; però amb l'augment de basques havia vingut la falta de pesca.

Les xàrcies només treien algues o peix menut; morralla de la que es desfà en la paella. Les tonyines havien agarrat enguany altre camí, i ningú n'aconseguia traure una al la barca.

[...] Toni, mentres es vestia, va despertar el fill, un grumet de nou anys que l'acompanyava a pescar i feia la faena d'un home.

[...] Pare i fill van eixir de la barraca i van seguir a la platja fins arribar al moll dels pescadors. El compare els esperava a la barca preparant la vela.»

Home a l'aigua:

«El tio Chispas, sense parlar la vista de la proa ni de les mans del timó, s'acatxava per a sondejar la foscor entre la vela i el muntó de sacs, l'escoltava amb somriure aspre.

– Si, no has triat mal ofici. Però té coses roïns. Les voràs... quan tingues els meus anys... Però el teu lloc ara no és ací; vés a proa, i avisa si veus alguna arca per davant.

Juanito va córrer per la borda amb la tranquil·litat segura d'un pillastre de platja.

– A espai, xicon, a espai!

Però ell ja estava a la proa, es va assentar al costat del botaló i vigilava la superfície negra de la mar, en el fons de la qual es reflectien com a fils de llum serpentejants les estrelles inquietes.»

6.4. Fragments *Canyes i fang*

1.

«Era al desembre. Sobre l'Albufera bufava un vent fred que entumia les mans dels pescadors i que les apegava a la perxa. Els homes portaven gorres de llana afonades fins les orelles i no es llevaven l'impermeable groc, que en caminar produïa un fru-fru de faldes buides. Les dones a penes eixien de les barraques; totes les famílies vivien entorn de la llar i es fumaven tranquil·lament en una atmosfera densa de cabana d'esquimals.

L'Albufera havia pujat de nivell. Les pluges de l'hivern engrossaven les aigües, i camps i ribes estaven coberts per una capa líquida, motejada a trossos per les herbes submergides. El llac semblava més gran. Les barraques aïllades, que abans estaven en terra ferma, apareixien com surant sobre les aigües, i les barques atracaven en la mateixa porta.»

2.

«Del sòl del Palmar, humit i fangós, semblava eixir un fred cru i insofrible, que espentava la gent dins les seues vivendes. Les comares del poble no recordaven un hivern tan cruel. Els teuladins moriscs, inquiets i rapaços, queien de les teulades de palla, encollits pel fred, amb un crit trist que semblava un lament infantil. Els guardes de la Dehesa feien la vista grossa davant les necessitats de la misèria i, tots els matins, un exèrcit de xiquets s'escampava pel bosc i buscava llenya seca per calfar les seues barraques.

Els parroquians de Canyamel s'assentaven entorn del fúnebre i només es decidien a abandonar les seues cadiretes de boga prop del foc per anar a l'aparador en recerca de nous gots.

El Palmar semblava entumit i somnolent. Ni gent als carrers, ni barques al llac. Els homes eixien per arregar la pesca caiguda en les xarxes durant la nit i tornaven ràpidament al poble. Els peus es mostraven enormes amb els seus embolcalls de drap gruixut dins les espadenyas d'espart.

Les barques portaven al fons una capa de palla d'arròs per combatre el fred. Molts dies, a l'alba, suraven al canal amples làmines de gel, com vidres desllustrats. Tots se sentien vençuts pel temps. Eren fills de la calor, habituats a veure bollir el llac i fumar els camps amb el seu hàlit corromput baix la carícia del sol. Fins les anguilles, com anunciava el tio Colom, no volien traure els seus morros fora del fang amb aquell temps de gossos. I per agreujar la situació, caiguda amb gran freqüència, una pluja torrencial que enfosquia el llac i desbordava les sèquies. El cel gris donava un ambient de tristesa a l'Albufera. Les barques que navegaven en la boira tenien aspecte de taüts, amb els seus homes immòbils ficats en la palla i coberts fins el nas per gruixuts péntols.

Però en arribar Nadal, amb la seua festa de l'infant Jesús, el Palmar semblava reanimar-se i repel·lia el sopor hivernal en el qual estava sotmés.»

3.

«Calia divertir-se, com tots els anys, encara que es gelara el llac i es caminara sobre ell, com contaven que ocorria en terres llunyanes. Més encara que el desig de divertir-se, els impulsava el de molestar amb la seua alegria els rivals, la gent de terra ferma, aquells pescadors de Catarroja que es burlaven del Xiquet del Palmar, menyspreant la seua curta alçària. Aquestos enemics sense fe ni consciència arribaven a dir que els del Palmar submergien el seu patró diví en les sèquies quan la pesca no era bona. Oh, sacrilegi! Per això l'infant Jesús castigava la seua llengua pecadora i no permetia que gaudiren del privilegi del redolins.

Tot el Palmar es preparava per a les festes. Les dones desafiaven el fred travessant el llac per anar a València a la fira de Nadal. En tornar en la barca del marit, la impacient jovenalla els esperava en el canal, ansiosa per veure els regals.»

4.

«Com totes les vesprades, la barca correu va anunciar la seua arribada al Palmar amb diversos tocs de botzina. El barquer, un homenet eixut, amb una orella amputada, anava de porta en porta rebent encàrrecs per a València, i en arribar als espais oberts en l'únic carrer del poble, bufava de nou en la botzina per a avisar la seua presència a les barraques escampades en la vora del canal. Un núvol de xiquets quasi nus seguia al barquer amb certa admiració. Els infonia respecte l'home que creuava l'Albufera quatre vegades al dia, portant-se a València la millor pesca del llac i portant allà els mil objectes d'una ciutat misteriosa i fantàstica per a aquells xicotets criats en una illa de canyes i fang.»

6.5. Fragment d'un document del CVC referent al sarcòfag de Benlliure

<http://cvc.gva.es/archivos/183.pdf>

En *La gallina ciega* (Mèxic, 1971), llibre en el qual conta el seu pas per València, després de 30 anys d'exili a Mèxic, Max Aub (1903-1972) escriu: «Ací, al cementeri civil en un nínxol de marbre blanc tallat molt *modern style* es llig: “Vicente Blasco Ibáñez” i les seues dates (crec). Res més. Prou abandonat. Xicoteta. Un nínxol. No-res...». «Allò que importa, allò que impressiona, és eixa trista placa de marbre, més o menys solitària, de Blasco, ahí al cementeri civil, amagada... Allò trist és açò: aquesta placa de marbre d'un estil passat de moda, abandonada, prop de terra, amb les restes de mig segle de la seua ciutat».

Proposta del Consell Valencià de Cultura sobre el sarcòfag:

«El CVC proposa que, donada la importància de Blasco Ibáñez i la bellesa del sarcòfag de Marià Benlliure, aquest s'utilitze per albergar les restes de l'escriptor, bé en el claustre gòtic del convent del Carme [antiga seu del Museu de Belles Arts] o bé en un altre lloc adequat, on la memòria de l'escriptor poguera ser honorada per tots els valencians. D'aquest mode, el sarcòfag acompliria la funció per la qual va ser creat, i la inscripció: "València a Blasco Ibáñez", que figura al peus de l'obra de Benlliure, tornaria a cobrar sentit. Es faria, doncs, un acte d'estricta justícia.»

6.6. POEMES DE TEODOR LLORENTE

La Barraca:

Com la gavina de la mar blavosa
que en la tranquil·la platja fa son niu,
com lo nevat colom que el vol reposa
de l'arbre verd en lo brancatge ombriu;
blanca, polida, somrisent, bledana,
casal d'humils virtuts i honrats amors,
l'alegra barraqueta valenciana
s'amaga entre les flors.

Baix la figuera, on els aucells de l'horta
canten festius l'albada matinal,
al primer raig del sol obri la porta
i als aires purs del cel lo finestral;
i com la mare cova a la niuada
les amoroses ales estenent,
pobre trespol de palla ben lligada
la guarda d'un mal vent.

Quatre pilars, més blancs que l'assutzena,
formen davant un pòrtic de verdor:
corre sobre ells la parra, tota plena

de pàmpols d'esmeralda i raïms d'or;
a son ombra lo pa de cada dia
repartix a sos fills lo Treball sant,
i en la taula la Pau i l'Alegria
les flors van desfullant.

[...] ¡Barraca valenciana! ¡Santa i noble
escola del treball! ¡Modest bressol
del que nos dóna el pa, laboriós poble
curtit pel vent i bronzejat pel sol!
¡Més que els palaus de jaspis i de marbres,
més que los arcs triomfals i els coliseus,
tu, pobre niu, perdut en mig dels arbres,
valdràs sempre als ulls meus!

En tu naixqué l'hermosa campesina
que tot lo món contempla embelesat,
llauradora ab aspecte de regina,
plena ensems de modèstia i majestat;
la d'ajustat gipó i airoses faldes,
la que el foc de l'Aràbia du en los ulls,
la que clava ab agulles d'esmeraldes
los negres cabells rulls.

[...] En tu naixqué, company ben digne d'ella,
sobri, sofrit, lleuger, fort i lleal,
el que en l'aspre guaret clava la rella
i obri a l'aigua corrent fonda canal;
el que sembra el bon gra i l'arbre talla,
i en l'almàssera extrau l'oli més fi,
i ab incansable peu follejant balla
en lo trull ple de vi.

[...] Guarda als infants, que baix de la porxada,

ab lo jò nec valent juen sens por;
guarda a la verge, que en la nit callada
escolta la cançó que li ompli el cor;
guarda a la mare, ardida i jubilosa,
guarda al pare pensiu, que es cansa ja,
guarda al pobre vellet, que al peu reposa
de l'arbre que plantà!

Guarda-los de la pluja i la tempesta
per a que dorguen sens dubtós recel;
guarda-los de la fam i de la pesta,
del foc dels hòmens i del llamp del cel.
Guarda-los bé dels esperits malignes,
de les llengües de serp dels mals veïns;
guarda-los bé de temptacions indignes,
de pensaments roïns.

I sobre ses victòries i fatigues,
sobre el goig breu i el treballar constant,
sobre el camp pedregat o ple d'espigues,
sobre la taula buida o abundant,
sobre el ball de la boda desitjada,
sobre el fúnebre llit, banyat en plors,
estenga eternament ta Creu sagrada
los braços protectors!

Arròs en fesols i naps (en valencià vulgar):

Per l'horta, tocant migdia,
plens d'infantil alegria,
ditxosos i satisfets,
tornaven a l'alqueria
dos pobres fematerets.

L'un i l'altre, a l'escoltar
les dotze, que en so de queixa
els cridaven a la llar,
tingueren una mateixa
idea: la del dinar.

Lo més menut, que li guanya
a l'altre que l'acompanya
en vivor, li digué així:
—«Si fores el Rei d'Espanya,
¿què dinaries tu 'vui?».

Alçant lo front ple d'arraps,
i soltant la llengua prompta,
li contestà: —«¿Pués, no hu saps?
¡Quina pregunta més tonta!...
Arròs en fesols i naps».

«¿I tu?» —afegí lo major.
Lo menut llançà un sospir,
i torcant-se la suor,
li replicà: —«¿Què he de dir,
si tu has dit ja lo millor?»